

Integracija glazbe i art-terapije u odgojno-obrazovni rad

Domitrek, Jana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:927997>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Jana Domitrek

Integracija glazbe i art-terapije u odgojno-obrazovni rad

ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2021.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Integracija glazbe i art-terapije u odgojno-obrazovni rad

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Glazbena metodika u integriranom kurikulumu II

Mentor: Prof. viši predavač Sanja Minić

Student: Jana Domitrek

Matični broj (JMBAG): 0299012462

U Rijeci, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se *Uputa za izradu završnog rada* i poštivala odredbe *Etičkog kodeksa o akademskom poštenju* za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci.

Studentica:

U Rijeci, 2021

Jana Demitrek

(potpis)

Zahvala:

Veliku zahvalnost pridajem svojim roditeljima, sestri i baki koji su mi bili potpora tijekom proteklih studijskih godina. Najveću zahvalnost pridajem svojoj mentorici Sanji Minić, v. pred. koja je bila uvijek dostupna i spremna mi pomoći ako sam imala neke nedoumice i pitanja. Zahvaljujem svojim kolegicama i kolegama koji su bili uvijek uz mene i sa mnom prolazili izazovne trenutke tijekom studijskih godina te mi bili podrška do kraja. I za kraj se zahvaljujem svom dečku s kojim sam i započela studiranje u Rijeci i koji mi je od samog početka pa do danas bio velika podrška.

Sažetak

Glazbena i likovna umjetnost dobro se uklapaju u rad s djecom predškolske dobi – s njima će djeca lakše razviti svoje sposobnosti i vještine. Umjetnost djeci može pružiti slobodu izražavanja emocija i misli. Budući da nas glazba prati od perinatalnog doba pa sve do starosti, u današnje je vrijeme nemoguće izbjeći doticaj s glazbom. Glazba je lijek za našu dušu, pruža nam terapiju kroz koju se možemo opustiti, a art-terapija je uvelike povezana s kreativnošću, likovnošću, a i s glazbom.

Cilj ovog rada je integrirati glazbu i art-terapiju u odgojno-obrazovnoj ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, budući da ta dva područja mogu doprinijeti razvoju djece predškolske dobi. U radu je opisana vrijednost glazbe i njen značaj u odgojno-obrazovnoj ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Upoznat ćemo se s art-terapijom i glazboterapijom te saznati više o primjeni ova dva područja u radu s djecom. Na kraju ovog rada integrirat ćemo glazbu i art-terapiju, vidjeti njenu primjenu u odgoju i obrazovanju djece te opisati ulogu odgajatelja u tome. Također, saznat ćemo na koji način primjenom glazbe potaknuti likovno stvaralaštvo djece.

Ključne riječi: dijete, glazba, art-terapija, glazboterapija, glazbeno izražavanje, likovno izražavanje, integracija, rani odgoj i obrazovanje

Summary

Music and fine arts are great options for working with preschool children. They will give children the opportunity to develop their abilities and skills. Art can give children the freedom to express their emotions and thoughts. Music accompanies us from perinatal age all the way to the old age - it is impossible to avoid contact with music today. Music itself is a cure for our soul, it provides us with a therapy through which we can relax. Art therapy can create a great connection, not only with creativity and fine arts, but also with music.

The aim of this final work is to integrate music and art therapy in an educational institution for early and preschool education. It will be explained how these two areas can contribute to the development of preschool children. It will also be described the value of music and its significance in an educational institution for early and preschool education. We will get acquainted with art therapy and music therapy and how to apply these two areas in working with children. At the end of this paper, we will integrate music and art therapy, apply it in the education of children, describe the role of educators in and we will learn how to use music to stimulate children's art.

Key words: child, music, art-therapy, music therapy, music expression, artistic expression, integration, early education and development

Sadržaj

1. UVOD	1
2. GLAZBA U ODGOJU I OBRAZOVANJU	2
2.1. Vrijednost glazbe.....	3
2.2. Značaj odgoja i obrazovanja	4
2.3. Značaj glazbe u odgoju djece predškolske dobi	5
3. UTJECAJ GLAZBE NA DJETETOV RAZVOJ U USTANOVI ZA RANI ODGOJ I OBRAZOVANJE.....	7
3.1. Utjecaj slušanja glazbe na djetetovo raspoloženje	8
3.2. Utjecaj glazbe na spoznajni i kognitivni razvoj djece	9
3.3. Utjecaj glazbe na psihomotorni razvoj djece	10
3.4. Utjecaj glazbe na dječju kreativnost.....	11
4. ART-TERAPIJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU	13
4.1. Začeci art-terapije.....	14
4.2. Načela iz područja art-terapije	15
4.3. Primjena medija u art-terapiji.....	15
4.4. Likovno izražavanje kroz art-terapiju	16
4.5. Značaj kreativnosti u odgoju djece predškolske dobi	18
5. GLAZBOTERAPIJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU.....	20
5.1. Orffova metoda glazboterapije kod djece	22
5.2. Primjena glazbene psiho-drame kod djece	24
5.3. Primjena kreativne glazboterapije u radu s djecom s teškoćama	24
6. INTEGRACIJA GLAZBE I ART-TERAPIJE.....	26
6.1. Utjecaj glazbe i art-terapije na dijete.....	28
6.2. Uloga odgajatelja u integraciji glazbe i art-terapije	29
6.3. Primjena glazbe kroz likovno stvaralaštvo djece	31
7. ZAKLJUČAK	33
Literatura	34

1. UVOD

Djeca su znatiželjna bića koja istražuju već od najranije dobi. Potrebno im je pružiti poticajnu okolinu u kojoj će ih odgajatelji usmjeravati na aktivnosti u skladu s njihovim interesima i mogućnostima, postavljati im pitanja te biti dobro upoznati s temama koje predstavljaju djeci. Poželjno je izgraditi kvalitetne odnose s djecom i poticati pozitivne emocije s kojima će djeca graditi pozitivnu sliku o sebi i drugima. Istovremeno im je bitno prezentirati različite aktivnosti s kojima uče kako se nositi s ljutnjom, tugom, frustracijom ili stresom u nekoj situaciji.

Glazbeno i likovno izražavanje znatno utječu na cjelokupni razvoj djece: na djetetovo raspoloženje, njegov psihomotorni razvoj te kognitivni i spoznajni razvoj. Glazba je idealan način komunikacije za djecu te ona s njom mogu izražavati svoje emocije i misli. Glazbom se može pomoći djeci da unaprijede svoje sposobnosti, vještine i kreativnost i potrebno ju je uključiti u njihov odgoj i obrazovanje.

Ovaj završni rad obrađuje temu glazbe i njen značaj u odgoju djece predškolske dobi. U prvom dijelu rada upoznat ćemo se sa samim značajem glazbe i art-terapije za djecu. Govorit ćemo o povijesti art-terapije, primjeni medija kroz art-terapiju i kako se likovno izražavati putem art-terapije. Saznat ćemo važnost kreativnosti u odgoju djece predškolske dobi, a zatim ćemo se upoznati i s glazboterapijom u radu s djecom te koja je njena svrha. Na kraju rada integrirat ćemo glazbu i art-terapiju. Pojasnit ćemo kako povezati ta dva područja i kakav utjecaj bi to moglo imati na djetetov razvoj. Istaknut ćemo ulogu odgajatelja ili odgajateljice u tome te kako primjenom glazbe potaknuti djecu na likovno stvaralaštvo.

2. GLAZBA U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Glazbu je potrebno uključiti u odgoj i obrazovanje djece jer se time djeci pruža kvalitetan i potpuni program u kojem će uspjeti dostići svoje ciljeve, sudjelovati u glazbenim aktivnostima i sadržajima te razumjeti njihovu važnost (Brđanović, 2013).

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) ističe osam važnih kompetencija za cjeloživotno učenje, a jedna od njih je kulturna svijest i izražavanje. Ova kompetencija se razvija poticanjem stvaralačkog izražavanja ideja, emocija i iskustva djece kroz razne aktivnosti glazbe i plesa. Važno je da dijete razumije kulturne i jezične raznolikosti svijeta. U prostorima odgojne-obrazovne ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje djeca će se odgajati u kvalitetnom okruženju te istraživati tonove, zvukove, melodiju, glazbu i pokret uz različite likovne aktivnosti.

Brđanović (2013) prema Dahlhausu (2003) navodi kako je važno ponavljanje skladbe jer time sve bolje upoznajemo i razumijemo samu skladbu. Ponavljanjem skladba djeci postaje poznatija i zanimljivija i sve se više raduju ponovnom slušanju skladbe koju prepoznaju. Još od antičke Grčke glazba ima bitnu ulogu u odgoju i razvoju ličnosti.

Platon kaže:

„Muzika je hrana za dušu i razvija ljubav za lijepo, dok je tjelovježba potreba tijela te ga čini zdravim, pa je najbolji odgoj u kojem je uspostavljena ravnoteža između muzike i tjelovježbe.“ (Brđanović, 2013:95).

Glazba zaista ima veliku ulogu u našem životu jer nam pruža pomoć u otkrivanju sebe, unutarnjeg mira i ljubavi. Ponekad nam može poslužiti i kao motivacija za postići nešto.

Gledamo li njenu odgojno-obrazovnu ulogu, glazba pruža djeci estetski, rehabilitacijski i terapijski odgoj, a djecu učimo kako pokret uz glazbu može pružati i jaku neverbalnu komunikaciju (Škrbina, 2013). Prema Aristotelu, glazba se treba poučavati također jer pročišćuje dušu svake osobe, umiruje i opušta (Brđanović, 2013). U današnje vrijeme glazba ima utjecaj na djecu kroz medije, obrazovanje, svakodnevno društvo i obiteljsku tradiciju, a odgajateljice i odgajatelji imaju veliku ulogu u tome kako će ju djeci prikazati kroz igre i aktivnosti te prilagoditi uzrastu i djetetovim sposobnostima (Brđanović, 2013). Postoji više načina kako koristiti glazbu kao neizostavan dio dana u svakodnevnom

odgojno-obrazovnom radu - prilikom slušanja kroz razne likovne aktivnosti, tijekom plesa, sviranja pa sve do uspavljivanja djece mlađe predškolske dobi.

2.1. Vrijednost glazbe

Dostupnost glazbe diljem svijeta može se zahvaliti gramofonskoj industriji, a njen puni efekt se manifestira ako neku skladbu odslušamo do kraja jer tek tada ima efekt na osjećaje i razmišljanje (Brđanović, 2013). Nekim osobama je teško verbalno izraziti svoje osjećaje i glazba im pojednostavljuje izražavanje; ona utječe na našu inteligenciju i gleda se kao kognitivna aktivnost koja nam pomaže upoznati stvarnost (Abbott, 2002, prema Škrbina, 2013). Kroz glazbu možemo izraziti naše osjećaje, definirati naš identitet te upravljati interpersonalnim odnosima (MacDonald i sur., 2002; North i Hargeraves, 1999, prema Škrbina, 2013).

Još u prošlosti svi su znali za glazbu, no njen razvitak svoj je uspon doživio u 20. stoljeću. Ona sve do danas raste, a razvija se sve brže zahvaljujući mnogim znanstvenim disciplinama poput sociologije, biologije, medicine, etnomuzikologije, glazbene i kompjutorske tehnologije (Radulović i sur., 2003, prema Škrbina, 2013). Danas je glazba neizbježna aktivnost - svi ju oko nas slušaju, bilo tijekom šetnje, vožnje biciklom, svakodnevnih aktivnosti, tijekom vježbanja, učenja, pospremanja i slično (Renthrow i Gosling, 2003, prema Škrbina, 2013).

Puštanje određene glazbe može utjecati na promjenu raspoloženja osobe te je dokazano u terapijskoj situaciji da je pacijent slušanjem glazbe znatno smanjio stres i tjeskobu (Kemper i Dauhauer, 2005, prema Škrbina, 2013).

„Vjerojatno ne postoji nijedna druga ljudska aktivnost koja je toliko prožimajuća i koja zadire, oblikuje i često kontrolira toliko mnogo ljudskog ponašanja kao glazba“ (Merriam, 1964, prema Škrbina, 2013:147).

S glazbom možemo komunicirati, no njena pravila su ponešto drugačija te se time razlikuje od normalne komunikacije. Funkcije glazbe su: izražavanje osjećaja, zabava, estetsko uživanje, komunikacija, fiziološka reakcija i socijalna funkcija (Merriam, 1964 prema Hargreaves, prema Škrbina, 2013). Prof. dr. sc. Veljko Đođević (Meixner, 2018) govori kako glazba može imati emocionalni oblik komunikacije - ona je jezik koji se

može naučiti kao bilo koji drugi i potrebno je izdvojiti vrijeme za njega. Dođević nas upoznaje s glazbom kao lijekom u našem životu. On se nije fokusirao na glazbenu teoriju već na kognitivni i emocionalni utjecaj glazbe na pojedinca. Naime, na njegovom iskustvu slušanja *CD pisano medicina* možemo vidjeti kakav utjecaj može imati na čovjeka - glazba ga je opustila i razbistrila misli, osjećao je svoje udove i mirno je disao.

2.2. Značaj odgoja i obrazovanja

Dijete je humano, cjelovito, individualno i aktivno biće koje uči, živi, raste, razvija se i odgaja u obiteljskom kontekstu. U odgoju i obrazovanju te brizi i njezi za djecu predškolske dobi ne smije se gledati kao da odgajatelji zamjenjuju obiteljski odgoj već je na ustanovu za odgoj i obrazovanje poželjno gledati kao na dopunu u djetetovom obiteljskom odgoju (Petrovič-Sočo, 2007). Kako bi se mogla razviti u pozitivnom i ohrabrujućem okruženju, djeci je dobro predstaviti širok spektar aktivnosti i poticaja.

Na dijete gledamo kao na subjekt koji uči iz svoje okoline tijekom procesa odgoja. Ustanova za rani odgoj i obrazovanje osigurava djetetu skrb i njegu te prihvaća njegove interese i potrebe. Odgajateljica stvara partnerski odnos ne samo sa svojim stručnim suradnicima i kolegama, već i s roditeljima ili bližom djetetovom obitelji. Bitno je poštivati prava djeteta i osigurati mu najbolje uvjete za razvitak uz različite strategije učenja. Dijete raste, razvija se s okolinom u kojoj odrasta i upoznaje se s okolinom i ljudima u njoj, a kroz interakciju s drugom djecom razvija svoje komunikacijske vještine. Važno je uvažavati i prihvaćati međusobne različitosti, aktivno slušati i poštivati druge kako bi dijete bilo odgajano u zdravom i sigurnom okruženju. Ono dijete koje se igra, uči i istražuje u poticajnom okruženju imat će cjelokupni razvitak i naučit će izražavati svoje mišljenje, ideje i emocije (Nacionalni kurikulum, 2015).

Petrovič-Sočo (2007) navodi opće ciljeve i zadatke odgoja. Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju, u članku 3 i članku 83 specificiraju se potrebe i mogućnosti djece u odgoju i obrazovanju.

„Slijedi: pridonosi pravilnom psihofizičkom razvoju djeteta i formiranju osnovnih higijenskih navika, utječe na razvoj intelektualnih i drugih sposobnosti djeteta, razvija radoznalost kod djeteta i omogućuje stjecanje elementarnih znanja o

prirodi, životu i radu ljudi te obogaćuje dječje iskustvo, njeguje i obogaćuje dječje stvaralaštvo i sposobnost izražavanja govorom, pokretom, likovnim i glazbenim izrazom u igri i drugim aktivnostima, zadovoljava potrebe djece za igrom i zajedničkim životom te utječe na pozitivan emocionalni i socijalni razvoj djeteta, formiranje moralnih osobina, patriotizma i kulturnih navika, smanjuje negativne posljedice primarnih teškoća i sprečava nastajanje sekundarnih teškoća kod djece s teškoćama u razvoju i priprema djecu za daljnje obrazovanje“ (Petrovič-Sočo, 2007:17).

Odgojna obrazovna ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje pridaje veliku važnost suradnji, međusobnom učenju, istraživanju i sudjelovanju svih u obrazovnome procesu. Usredotočena je na zajednički rad i pruža veliku podršku djeci u učenju, obrazovanju i životu. Djeca će tako imati raznolike interakcije i kvalitetnu komunikaciju unutar svoje skupine (Jurčević Lozančić & Tot, 2020). Suvremeni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja gradi se na praksi određene odgojne obrazovne ustanove, a obilježja te prakse su nepredvidljivost i složenost (Betram i Paskal, 2002; Petrović, prema Jurčević Lozančić & Tot, 2020). Odgajatelj u odgojnoj obrazovnoj ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje usmjeren je na dijete i njegov razvoj (Jurčević Lozančić & Tot, 2020).

2.3. Značaj glazbe u odgoju djece predškolske dobi

Ako se djecu od samih početaka upoznaje s kvalitetnom glazbom, potiče se razvoj njihovog glazbenog ukusa. Pravilnim odabirom glazbe potičemo promišljanje kod djece kako bi bolje razumjela glazbu i njenu pozitivnu svrhu u životu (Brđanović, 2013).

Herljević i Posokhova (2002) govore kako glazba ima velik utjecaj na početni govor svakog djeteta te kao primjer navode sadržaj pjesmica za onu djecu koja nemaju dovoljno razvijen govor ili imaju poremećaj u izgovoru glasova. Sadržaj pjesmica je vrlo zanimljiv i koristan za djecu te su pjesmice pune šaljivosti i zaigranosti. Herljević i Posokhova (2002) navode pjesmice koje mogu pomoći odgajatelju ili roditelju pri automatizaciji i diferencijaciji izgovora djeteta.

Postoje razni dokazi o tome kako glazba utječe na jezične sposobnosti pojedinca - djeca u glazbenim treninzima brže uče nove riječi. Jedno od istraživanja su proveli Moreno i sur. (2011) prema Torppa i Hiotilainen (2019) s djecom od četvrte do šeste godine života. Djeca su dva sata dnevno igrala računalne igre koje su ih podučavale glazbi i vizualnoj umjetnosti. Kroz glazbeni trening djeci se poboljšala verbalna inteligencija te su se poboljšale njihove glazbene i kognitivne vještine. Važno je uključiti djecu u svijet glazbe bez obzira imaju li zdrav sluh ili koriste slušno pomagalo.

Glazba se također može koristiti u svrhu govorne terapije. Bilo da je za djecu sa oštećenjem sluha ili bez oštećenja sluha, glazba se može redovito koristiti već od najranije dobi. Važno je koristiti glazbene aktivnosti više od jedne godine kako bismo vidjeli rezultate na govornim vještinama djece. Ako dijete ima oštećenje sluha, jedna od prikladnih glazbenih aktivnosti za dijete bilo bi pjevanje. Djeca najviše upijaju znanje iz okoline oko treće i četvrte godine, stoga glazbene aktivnosti u toj dobi mogu najučinkovitije utjecati na djecu i na njihov razvoj. Poželjno je koristiti tjelesne pokrete i kroz razne glazbene aktivnosti, a osim plesa, djeca mogu učiti tekstove pjesmica i time vježbati na svome govoru. Što više glazbe koristimo u radu s djecom, djeca će imati veći interes za sudjelovanjem u brojnim drugim glazbenim aktivnostima i tu je važna uloga odgajatelja i roditelja ili djetetove obitelji u njihovom odgoju i obrazovanju. Važno je poticati i djecu s oštećenjem sluha na glazbene aktivnosti jer one mogu imati pozitivan učinak na dijete i njegov život (Torppa i Huotilainen, 2019).

3. UTJECAJ GLAZBE NA DJETETOV RAZVOJ U USTANOVI ZA RANI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Svi imamo uređenu sposobnost za učenje o glazbi. Djeca uče o glazbi od ranog odgoja i obrazovanja upravo kako bi naučila aktivno slušati, stvarati i kako bi sudjelovala u glazbenim aktivnostima. Glazba ima velik utjecaj na raspoloženje djeteta te na njegov kognitivni i psihomotorni razvoj (Nikolić, 2018).

Kroz glazbu djeca uče izvoditi pokrete cijelim tijelom. Pokreti mogu biti složeniji i jednostavniji. Škrbina (2013) prema Šumanović i sur. (2005) navodi prirodne oblike kretanja: hodanje, trčanje, poskoci i skokovi, mahanje rukama, vježbe napetosti i opuštanja, pokreti, imitacija i improvizacija pokreta. Navedeni prirodni pokreti se mogu izvoditi uz glazbu, ton ili zvuk. Pokreti tijela imaju važnu odgojnu ulogu u usavršavanju složenijih pokreta, a zatim i u usavršavanju glazbenog izražavanja. Plesne pokrete djeca mogu izvoditi individualno ili u paru, uz pjesmu ili instrumentalnu pratnju. U odgoju je važno prezentirati djeci glazbu kao medij jer kroz nju postaju sve bolji u improvizaciji plesnih pokreta. Upravo glazbom utječemo na djetetov cjelokupni razvoj i njihove emocionalne reakcije, no ako su se već susrela s glazbom u svojoj okolini, djeca mogu imati i automatske reakcije na zvuk, ton ili pjesmu. Glazba ima velik utjecaj na emocionalni razvoj i na fizički te na kognitivni razvoj djeteta (Škrbina, 2013). Meixner (2018) navodi četiri različita načina kako naš mozak reagira na glazbu: kognitivno, afektivno, fizički i na transpersonalni način.

Plesni sadržaj bi trebao biti primjeren djetetovoj dobi i njegovim individualnim sposobnostima i interesima. Potrebno je osigurati potreban materijal i prostor za optimalan rast i razvoj djeteta. Ples može pružiti djeci i terapiju gdje je glavni cilj pokreta poboljšati samo-percepciju djeteta, neverbalnu komunikaciju te njihove osjećaje (Škrbina, 2013). Djeca već od najranije predškolske dobi mogu na dnevnoj bazi doživljavati i upijati ritam u sklopu različitih aktivnosti kao što su pjevanje uspavanke, tijekom raznih igara prstima i riječima te brojalica. A brojalice su i izvrsne za rad s djecom s oštećenim sluhom jer su izrazito lagane za zapamtiti. Osim razvoja motorike, ritam potiče i stjecanje samokontrole kod djece, a može i smanjiti govorne teškoće u izražavanju, poticati razvoj emocija te dijete ritmom osvježuje svoje tijelo. Velik značaj

pridajemo upravo brojalicama jer one pomažu djeci poboljšati verbalno izražavanje i razvijati njihovo pamćenje (Šmit, 2001).

3.1. Utjecaj slušanja glazbe na djetetovo raspoloženje

Glazba može imati utjecaj na djetetovo raspoloženje: na osjećaj sreće ili tuge, ugone i neugode te na stvaranje nemira. Kako bi kontrolirali utjecaj glazbe na dijete, potrebno je mjeriti puls, brzinu disanja te promatrati djetetove pokrete tijela (Rojko, 1982, prema Škrbina, 2013). Glazba može imati umirujući utjecaj na jutarnje buđenje djece kada dođu u odgojnu-obrazovnu ustanovu te im ona pomaže da se laganije razbude. Ples također može stvoriti osjećaje ugone i sreće kod djece. Djeca koja se izražavaju kroz ples su uvijek vedra i nasmiješena te zrače optimizmom (Škrbina, 2013).

Osim što je bitna vrsta glazbe, važne su i karakteristike glazbe. Važni su tonalitet, intenzitet i boja zvuka. Naš vegetativni živčani sustav osjeća glazbeni podražaj i na temelju toga dolazi do somatskih promjena unutar našeg tijela. Kod djece možemo uočiti znojenje, ubrzanje srčane aktivnosti, povećanje temperature na koži itd. Može se dogoditi i da glazba psihološki pomaže nekome jer osoba može uskladiti svoj puls s pulsom glazbe ili može uskladiti disanje uz ritam glazbe (Škrbina, 2013).

Uz pomoć glazbe kod djece je moguće smanjiti anksioznost, stres i frustraciju. Također, ako dijete prolazi kroz fazu tuge i boli, uz pravi odabir glazbe bol se može kontrolirati (Costa-Giomi i sur. 1999, prema Škrbina, 2013). Naravno, svaki žanr glazbe će imati drugačiji utjecaj: dijete će uz slušanje određene vrste glazbe kao što je rock glazba ubrzati srčani ritam, dok će Mozartova *Uspavanka* smiriti i usporiti otkucaje srca (Meixner, 2018).

Nikolić (2018) opisuje rezultate istraživanja koji su postignuti glazbenim programom u odgoju djece, temeljem proučene literature koja se bavi utjecajem glazbe na socijalni razvoj djece. Pokazalo se da bolje rezultate u iskazivanju emocija imaju djeca koja su bila u glazbenom programu, a slabije rezultate imaju djeca koja nisu bila u glazbenom programu. Djeca koja su pjevala u programu kasnije što su bili bolji pjevači te su imali veću samosvijest i jači osjećaj socijalne uključenosti. Pokazivala su kvalitetnije socijalne vještine, imala su više samopouzdanja te im je to olakšalo grupni rad i izražavanje.

„Glazbeni angažman djece može podrazumijevati grupno muziciranje i/ili individualno glazbeno podučavanje, stoga su i socijalni ishodi različiti. Grupno muziciranje može pridonijeti disciplini, timskom radu, osjećaju postignuća, samopouzdanju, osjećaju pripadanja, odgovornosti, samoizražavanju, doživljaju iskustva nastupa te povećanju samopoštovanja, socijalnoga razvoja i uživanja (Brown, 1980.)“ (Nikolić, 2018:149).

Uz sve navedeno, djeca dodatno razvijaju ljubav prema glazbi, a to je važno u ranoj i predškolskoj dobi jer se time potiče bolja slika o sebi i pozitivan stav prema drugima (Nikolić, 2017).

3.2. Utjecaj glazbe na spoznajni i kognitivni razvoj djece

Djeca se uz pomoć glazbe pokreću i uče vremenskome trajanju pokreta i dinamike (Škrbina, 2013). Uče kako „uhvatiti“ ritam, spoznaju nazive u glazbi te uče nazive instrumenata i teoriju glazbe. Dijete glazbom i pokretom spoznaje prostor u kojem se nalazi: prilagođava svoje pokrete prostoru jer njegovi pokreti ovise o tome koliko ima mjesta u prostoru. Kod djece se u tim situacijama potiče divergentno razmišljanje i rješavanje mogućih problema i prepreka. Kada dijete dođe u nepoznati prostor, prvo spoznaje postoji li neki predmet u prostoru i gdje se on nalazi (Maletić 1983, prema Škrbina, 2013).

Kroz ples u paru djeca uče da su u prostoru važni i drugi sudionici te tada zadovoljavaju i potrebe svojeg partnera kako bi ples izveli što bolje. Oni uče kako se posvetiti svojim i partnerovim pokretima te kako pružati pomoć i međusobno sudjelovati (Škrbina, 2013).

Upravo naše emocionalno stanje nakon slušanja nekog glazbenog djela pozitivno utječe na naš kognitivni razvoj. Glazba može kod djece poboljšati stupanj budnosti i raspoloženja - ako je dijete uzbuđeno i živahno imat će kognitivne prednosti. Slušanjem glazbe djeca su usmjerena na pažljivo slušanje, a svakodnevnim vježbanjem pjevanja ili plesanja uče različite glazbene strukture, kako izraziti emocije itd. Time djeca pozitivno utječu na svoj kognitivni razvoj (Nikolić, 2018).

Velik broj istraživanja koja nam navodi Nikolić (2018) prema Thompson, Schellenberg i Husain (2003) pokazuje kako glazba pomaže poboljšati verbalne, spacijalne i

matematičke sposobnosti. Kada usvajamo glazbeno znanje i vještine, poboljšavamo kognitivne sposobnosti, vizualnu informaciju pretvaramo u kretanju, pamtimo duža glazbena djela i učimo nove kretnje rukama. U istraživanjima je navedeno kako su djeca do pete godine života, koja su prošla glazbenu obuku najmanje dvije godine, imala bolje specijalne sposobnosti. Upravo kroz učenje glazbe djecu predškolske dobi ohrabrujemo da postanu aktivni sudionici u društvu i da zajedno uče i postaju bolji u svojim područjima. Djeca će kroz učenje glazbe imati bolju percepciju svojih sposobnosti, jaču motivaciju i želju da budu uspješni.

3.3. Utjecaj glazbe na psihomotorni razvoj djece

Autorice Herljević i Posokhova (2002) pišu kako su znanstvenici došli do zaključka da djeca formiraju govor djelovanjem živčanog impulsa u prstima. Zato je u glazbene aktivnosti potrebno uključiti aktivnosti prstima kako bi djeca razvila ne samo govor, već i svoj emocionalni i intelektualni razvoj. No glazba ima i terapeutsku svrhu jer pomicanje prstiju smanjuje napetost kod djece i time s olakšanjem koriste govorne organe. Ponavljanjem glazbenih aktivnostima prstima, djeci se razvija i fina motorika.

Do plesa i pokreta dolazi kada pojedinci čuju neku vrstu glazbe. Svaki pojedinac refleksivno pleše, a ples dolazi prirodno (Škrbina, 2013). To možemo vidjeti i kod jako male djece - kada im pustimo neku glazbu, sama će krenuti raditi pokrete koje mogu izvesti. Tijelo se uz glazbu želi kretati, a Škrbina (2013) govori o tome kako se ples javlja još od davnina; plesalo se u narodima kojima je u kulturi bilo plesati kao pozdrav suncu, čast mjesecu ili nekoj drugoj prirodnoj pojavi ili božanstvima. Ples nije imao samo svrhu pridavanja časti nečemu već je i pomagao pojedincu ozdraviti. Kroz ples se pokreće cijelo tijelo, jačamo svoju muskulaturu i održavamo tijelo u formi.

Postoji terapija plesom kojoj je glavni cilj stvoriti dobru sliku o sebi i razvijati emocionalno izražavanje te neverbalnu komunikaciju s drugima. Plesom se utječe na psihomotorni razvoj djeteta, ali i na njegov kognitivni, socijalni i emotivni razvoj. (Škrbina, 2013).

Ako dijete ima dovoljno doticaja s glazbom, puno će se više kretati i njegovi pokreti će postati uvježbaniji i estetski ljepši. Dijete će imati bolje držanje tijela, uključit će osjećaje

u ples, bolje će se snalaziti u prostoru, bit će maštovito u osmišljavanju novih pokreta, a naučit će i pojmove u glazbi kao što su ritam ili ton (Škrbina, 2013).

Škrbina (2013) navodi na što sve ples utječe. Ples utječe na opuštanje pojedinca prije verbalnog izražavanja te na zdravlje i razvoj socijalnog i kulturnog identiteta. Glazba ima dva učinka: ona može djecu ili uzbuditi i potaknuti na aktivnosti gdje uključuju svoje osjećaje ili ih može opustiti, pa čak i uspavati. Ako je dijete jako glasno i aktivno, uz određenu vrstu glazbe možemo ga smiriti, a ako je dijete dosta mirno i povučeno, određenom glazbom možemo povećati njegovu uključenost u aktivnosti (Škrbina, 2013).

Pokret je važan u djetetovom razvoju jer dijete koristi svoje tijelo u obavljanju aktivnosti. Aktivnost tj. pokreti koji se izvode mogu biti kratkog ili dugog trajanja ili mogu imati neke druge karakteristike poput jačine pokreta u određenom smjeru. Pokreti nemaju samo utjecaj na djetetov razvoj, već mogu imati i rehabilitacijsku svrhu kod poremećaja (na primjer hiperkinetski poremećaj). Plesni pokreti imaju utjecaj na razvoj motoričkih sposobnosti, a razvojem motoričkih sposobnosti potiče se i intelektualni razvoj djece (Škrbina, 2013). Pokreti se izvode u ritmu, a glazbene aktivnosti u kojima se izvodi neka tjelesna kretnja pozitivno utječe na razvoj ritamskih sposobnosti djece u obavljanju neke motoričke kretnje. Također, ako dijete uči svirati neki instrument njegova motorika će se znatno poboljšati (Nikolić, 2018).

3.4. Utjecaj glazbe na dječju kreativnost

Kod likovnog izražavanja moguće je kao pomoć koristiti i glazbu. Glazba je izvrsno pomagalo, baš kao i neka likovna tehnika koja pomaže djeci likovno se izraziti. Svakom djetetu je pokret urođena kretnja te pokretom izvršavaju motoričke kretnje i izražavaju svoje emocije. Također, kod djece može doći to nesvjesnog pokreta tijelom tijekom procesa slušanja glazbe (Koprek, 2020). Ako djeci pustimo glazbu tijekom likovnog izražavanja, možda će zbog utjecaja glazbe doći do nesvjesnog pokreta ruku tijekom crtanja. Moguće je i da se djetetu lakše izraziti uz slušanje glazbe, a ako dijete prati brzinu glazbe, možda tom brzinom i crta. Ako mu se pusti lagana glazba, dijete će pomno razmišljati gdje staviti sljedeću crtu na papir.

S jedne strane, djeca u likovnom izražavanju tijekom slušanja glazbe mogu koristiti tempere, pastelne ili vodene boje - slikaju ovisno o tome kako ih „glazba vodi“ (Živković, 2015:22). No s druge strane, djeca mogu nakon odslušanog glazbenog djela s odgajateljicom komentirati i saznati kakve su se emocije pobudile u njima tijekom slikanja. No dok djeca crtaju, nije nužno da glazba treba biti u pozadini - djeca se mogu likovno izraziti i nakon što su poslušali određeno glazbeno djelo.

Osim što glazba potiče kreativnost u likovnom izražavanju, ona potiče i kreativnost u izvođenju pokreta u plesu te pomaže pri pjevanju i sviranju. Slušanje glazbe će potaknuti na kreativno razmišljanje. Jedan od načina poticanje kreativnosti, osim samog slušanja glazbe, je i ako dovedemo glazbenika u skupinu ili predviđenu dvoranu u kojoj upoznajemo glazbenika s djecom. Glazba se može slušati, ne samo u skupini, već i u prirodi, kazalištu itd. Uz današnju naprednu tehnologiju glazbu možemo slušati na bilo kojem mjestu, a uz projektore glazbu možemo oživjeti pokretnim slikama i sličnim mogućnostima (Žakić, 2016). Osim slušanje glazbe, odgajatelji mogu za djecu osmisliti glazbene igre koje će potaknuti maštu i kreativnost. Kreativno osmišljene glazbene aktivnosti i igre za djecu mogu biti zanimljive i poučne (Žakić, 2016). Kada odabiremo glazbu za dijete, kod njega možemo potaknuti kreativno izražavanje. Glazba tada mora biti poznata i kratkog trajanja, a u svojim pokretima dijete može koristiti razne poticaje ili sportska pomagala poput lopte, obruča ili štapa itd (Škrbina, 2013).

4. ART-TERAPIJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Art-terapija ima veliku povezanost s kreativnošću, likovnom umjetnošću, poezijom, dramom, pokretom te plesom i koristi se u odgoju i obrazovanju djece. Ona nam tumači što se događa na crtežu djeteta ili u njegovom pokretu. Pomoću crteža ili pokreta tijela djeteta možemo dobiti bolji uvid u djetetovo emocionalno stanje jer ona pridaje veliku važnost povezanosti različitih oblika umjetnosti uz uključenost osjećaja. Art-terapija ima integrativnu i dubinsku psihološku svrhu s ciljem da pomogne djetetu emocionalno se oporaviti i osjećati se bolje (Škrbina, 2013).

Škrbina (2013) navodi koje sve nazive za art-terapiju koriste razni stručnjaci. Osim same art-terapije, koriste nazive: terapije igrom, (Webb, 1991, prema Škrbina, 2013), ekspresivna terapija ili tehnika (Aylon, 1987, prema Škrbina, 2013), kreativni susret (Barath i sur., 1996, prema Škrbina, 2013), kreativna terapija, kreativni trening, terapija glazbom, terapija crtežom, komplementarna terapija, suportivna terapija i ostalo. Navedene terapije predstavljaju drugi naziv za art-terapiju, no ni jedan naziv ne predstavlja uži značaj art-terapije. Neki od ovih naziva su preširoki pojmovi i nude dodatne sadržaje, dok se art-terapija striktno drži svoje teorije (Škrbina, 2013).

Art-terapija je usredotočena na osjećaje osobe te se zato i koristi termin „ekspresivna art-terapija“ - ekspresivnost predstavlja iznošenje emocija te izražavanje kroz kreativne medije. Kroz ekspresiju izražavamo ono „duboko u nama“, bilo dobro ili loše; izražavamo trenutne osjećaje. To može imati veliki utjecaj na vođenje djeteta kroz njegov individualni ili grupni rad. Terapeut kroz art-terapiju, pomoću kreativnih terapijskih trenutaka, pomaže pojedincu smanjiti bol koju nosi u sebi iz prošlosti. Art-terapiju se ne koristi samo u prevenciji, dijagnostici i terapiji već se ona koristi i u odgoju i obrazovanju. Važno je stvoriti vezu između djeteta i odgajatelja koji će mu pružati terapiju kroz umjetnost. Odgajatelj se mora povezati s uratkom djeteta; uradak može biti crtež, slika ili pokret tijela (Škrbina, 2013).

U odgoju i obrazovanju art terapija je bitna jer ima utjecaj na cjelokupni dječji razvoj. Ona može biti od velike pomoći u rehabilitacijskim programima - art-terapijom potičemo komunikacijske vještine djece, osobni i emocionalni razvoj i djetetovo samopouzdanje. Cilj je ohrabriti dijete da bez straha izražava svoje misli i osjećaje. Njena primjena je bez

obzira na dob djece ili teškoću u razvoju, a može se izvoditi u odgojno-obrazovnim ili socijalnim ustanovama. Broj djece koji sudjeluje u art-terapiji nije ograničen - može biti individualni ili grupni rad (Škrbina, 2013).

Važniji ciljevi art-terapije su poboljšanje samopoštovanja i učenje vještina. Ona se može koristiti i s djecom koja imaju emocionalne poremećaje jer se s njome mogu maknuti negativne emocije i naučiti kako se nositi s frustracijom. Sam cilj terapije je zamijeniti bijes s kreativnošću. Kako bi to uspjeli, prvo moramo upoznati djecu i vidjeti kakva uvjerenja imaju o sebi, kakve odnose imaju s drugom djecom te kakva im je interakcija s okolinom. Art-terapija pruža učinkovitost u radu s djecom – ona saznaje razloge je li nešto nastalo zbog bijesa, napetosti, stresa, straha ili jer dijete nije u stanju verbalizirati svoje iskustvo. Kroz art-terapiju djeca uče upravljati svojim emocijama te uče nove tehnike i vještine za rješavanje nekog problema. Djeca se mogu likovno izraziti i time poboljšati svoje samopoštovanje, a mogu i crtati priče te tako iznositi svoja mišljenja (Alavinezhad, Mousavi i Sohrabi, 2014) .

4.1. Začeci art-terapije

Art-terapija se pojavila četrdesetih godina kao profesija mentalnog zdravlja. Pojedinci koriste umjetničke medije i kreativne procese kako bi istražili svoje osjećaje, emocionalne sukobe, samosvijest, razvili socijalne vještine, smanjili anksioznost itd. Ova terapija uključuje improvizaciju u crtanju ili slikanju, tj., izražavanje putem likovne umjetnosti (Coroiu, 2015). Kroz povijest se art-terapija koristila raznim medijima za terapiju te se njeni korijeni vežu uz šamansku kulturu. Šamanska kultura je vjerovala da u sebi možemo imati nezdrave stvari koje štete našem tijelu i umu i koje se moraju izbaciti iz tijela. Šamani su za to koristili rituale i fotografije (Wallingford, 2009, prema Škrbina, 2013). Možemo reći kako se već tada koristila likovna umjetnost kroz fotografiju. U samoj ceremoniji glavni je bio liječnik koji je znao pjevati i plesati, pričati priče i kreativno se izražavati (Škrbina, 2013).

Sama riječ „art“ predstavlja umjetnost koja još u doba šamanske kulture izrazito veliku važnost pridaje unutarnjem zdravlju čovjeka. Jedna od uloga umjetnosti je integracija pojedinaca, bilo u obitelji ili u zajednici. Umjetnost se može povezati s brojnim bitnim trenucima – od svečanih trenutka kao što je sklapanje brakova, pa sve do razornih trenutka

poput ratova i smrti. Utjecajem društvenih i intelektualnih procesa, u dvadesetom stoljeću pokrenuo se razvoj art-terapije. Likovnim izražavanjem poput crtanja i slikanja bavili su se i u psihijatrijskim bolnicama, a u psihijatriji su likovne metode bile glavne metode korištene u terapijama kojima se pojedincima pomagalo u psihološkom i socijalnom smislu (Škrbina, 2013).

Kao disciplina, art-terapija je proizašla iz područja umjetnosti i psihologije (Škrbina, 2013). Škrbina (2013) spominje dr. Carl Gustava Junga koji je veliku važnost pridavao umjetnosti; on je vjerovao da kroz umjetnost, razvojem kreativnosti, postoji put ka mentalnom zdravlju svake osobe. S njime se slagala Nowell Hall koja je također vjerovala da umjetnost pruža izvrsnu terapiju kroz njegove principe i tehnike. Sigmund Freud je imao teorije represije te je pridavao važnost snovima čovjeka jer se u njima nalazi vizualna slika koja nam pokušava približiti sliku nečije patnje.

4.2. Načela iz područja art-terapije

Važno načelo u art-terapiji je „*načelo konstruktivnog suočavanja*“ koje pomaže osobi suprotstaviti se nekom problemu. Svaka odrasla osoba i svako dijete može doživjeti traumatično iskustvo s kojim počinje biti nesiguran u sebe i postaje emocionalno nestabilan. Osoba se počinje zatvarati u sebe i izbjegavati verbalni kontakt (Škrbina, 2013:51).

Postoji još „*načelo razvojnog dugoročnog planiranja – korak po korak*“ koje se fokusira na razvojne faze osobe te na razlike u reakciji osobe na početku i na kraju traumatičnog iskustva (Škrbina, 2013:51).

Treće načelo je „*načelo kreativnog okruženja i vođenja*“ kojem je cilj pružati sigurnost i pozitivno ozračje pojedincu (Škrbina, 2013:52).

4.3. Primjena medija u art-terapiji

Ekspresivni mediji koji se koriste u art-terapiji su crteži, slike, metafore, priče i razni drugi mediji. Kada koristimo umjetnost kroz terapiju, tada se aktivira naša desna polutka mozga (Škrbina, 2013). Korištenjem ekspresivnih medija obavezno je poštivati određena načela (Pregrad, 2006, prema Škrbina, 2013). U početnoj fazi osvještavanju dobro je koristiti pitanja koja započinju za riječju „što“ ili „kako“ jer tako postavljena pitanja traže

opis i time se aktivira desna strana mozga. Kada se koriste pitanja koju započinju s riječju „zašto“, ona aktiviraju lijevu stranu mozga (Pregrad, 2006, prema Škrbina, 2013).

U aktivnostima u kojima se primjenjuju kreativni mediji valja poštivati odgovor svakog pojedinca jer tamo ne postoji loš odgovor. Svaki pojedinac svojim iskustvom jača svoju svjesnost i poštovanje prema sebi i drugima (Škrbina, 2013). Nikako ne smijemo komentirati ono što je pojedinac rekao i čuditi se ako je to nešto što nikad nismo čuli - trebamo pokazati interes za to što je osoba rekla i postavljati pitanja koja potiču desnu hemisferu. Ako se aktivnost provodi grupno, može doći do toga da netko neočekivano iz grupe komentira tog pojedinca. Ne možemo s lakoćom spriječiti neku osobu da izdahne, nasmije se, prevrti očima, napravi grimasu ili neku kretnju tijelom, no moramo pokušati spriječiti takvo ponašanje unutar grupe jer takva verbalna i neverbalna komunikacija nije prihvatljiva (Pregrad, 2006, prema Škrbina, 2013). Svaki pojedinac danas može naučiti prihvaćati i poštivati određene norme u društvu.

Također, nije poželjno zahtijevati od pojedinca da učini nešto što ne može učiniti. Kao što je prethodno rečeno, svaki pojedinac će upute zadatka shvatiti drugačije, dok će netko možda odbiti sudjelovanje u aktivnosti. Time je naša uloga uvažiti svačije iskustvo te polako pomoći osobi osvijestiti svoje iskustvo (Pregrad, 2006, prema Škrbina, 2013). Nije poželjno pomagati pojedincu tijekom terapije jer se ta osoba bori s tugom i boli te mu tješjenje i grljenje neće pomoći. Također, nije poželjno objašnjavati i interpretirati ono što je osoba rekla - nije prikladno da osoba dobije dojam da terapeut objašnjava njegov osobni iskaz već se treba steći da je to doživljaj osobnog iskaza pojedinca (Pregrad, 2006, prema Škrbina, 2013).

4.4. Likovno izražavanje kroz art-terapiju

Art-terapiju možemo provesti pomoću likovnosti koja može imati terapijski učinak. U likovnosti se možemo koristiti likovnim materijalom, vizualnim simbolima te verbalnom i neverbalnom komunikacijom (Škrbina, 2013).

Likovno se izražavanje može manifestirati crtanjem, slikanjem, kolaž papirom, kiparenjem, animacijom i glazbom, što su ujedno i likovni mediji u terapiji. U crtanju se koriste olovke, krede, pastele, tuševi, boje, ugljen ird. Crtanjem se stvara crtež na papiru

i potiče se vizualno mišljenje, dok se slikanjem na platnu ili papiru koriste kistovi, dlanovi, stopala, komadi tekstila itd. U prvom planu su boje koje mogu izazvati snažne emocije te zato slikanje ima bitniju funkciju od crtanja. Ako se uz određene prirodne materijale poput lista, recikliranog materijala ili plastike koristi i kolaž papir, osobi se pruža sloboda izražavanja svoje mašte. Iz nečeg nama poznatog i besmislenog stvaramo zajedničku sliku tih besmislenih materijala u nešto estetski lijepo i značajno. Upravo je zato ovaj medij poseban i zanimljiv u terapiji. Kolaž je lagani materijal za baratanje i ima elemente modeliranja koji su slični onima u kiparenju.

Kipariti se može s glinom, tijestom, metalnim žicama, blatom, mokrim pijeskom i siluetom. Kiparenjem oblikujemo trodimenzionalni predmet koji se može promatrati, dirati i igrati se s njime u prostoru.

Izražavati se možemo i animacijom. Pod animaciju pripadaju lutke, kostimi, maske itd. Upravo su maske i lutke vjerojatno najzanimljiviji predmeti za djecu, a i za odrasle. One mogu imati veliki učinak na osobnost pojedinca.

I glazba ima veliku ulogu u likovno-terapijskoj praksi. Glazba se gleda kao poticaj za rad u nekom likovnom mediju. Izrazito su važni zvukovi prirode, zajedničko sviranje, mrmljanje, pjevanje, audio-snimke itd. Danas djeca imaju svakodnevni doticaj s glazbom putem raznih medija ili ako im netko nameće određenu glazbu. Kada se glazba nameće, ona pojedincima može biti poprilično iritantna (Barath i sur., 1996, prema Škrbina, 2013). Likovno izražavanje zadovoljava potrebe svakog pojedinca jer upravo putem slike komuniciramo i izražavamo svoje osjećaje (Škrbina, 2013).

Škrbina (2007) prema Buzaši Marganić (2007) navodi kako se kroz likovno izražavanje pojedinca mogu razviti sljedeće karakteristike:

- *Estetska inteligencija*; fokusira se na kreativno izražavanje pojedinca korištenjem spontanosti i samopouzdanja
- *Vizualni senzibilitet i sposobnost uočavanja*; fokusiraju se na vid pojedinca, što uočava brzo i koliko može vizualno pamtit
- *Ustrajnost, upornost i potreba za kvalitetom*; fokusiraju se na svijest pojedinca o njegovom trudu

- *Estetski sud, estetska osjetljivost*; fokusira se na procjenjivanje umjetničkog izraza te izmjenu mišljenja
- *Stvaralačka fantazija*; fokusira se na izražavanje misli putem eksperimentiranja s raznim materijalima i tehnikama
- *Vještina, likovno znanje, tehničke vještine*; fokusiraju se na prethodno znanje o nekoj tehnici i mediju gdje su pojedinci s predznanjem vještiji

4.5. Značaj kreativnosti u odgoju djece predškolske dobi

Škrbina (2013) objašnjava kreativnost kao opći ljudski potencijal koji se može poticati i razvijati, no s druge strane se kreativnost može s nekim metodama i onemogućiti. Kada potičemo kreativnost kod djece, potrebno je poticati njihovo konvergentno i divergentno mišljenje. Konvergentnim razmišljanjem pokušavamo doći do jednog mogućeg odgovora, a divergentnim razmišljanjem dolazimo do više mogućih odgovora. Dolazak do nekog rješenja ili ideja za neki problem, glavni je element u kreativnom razmišljanju. Kada potičemo djecu na divergentno razmišljanje potrebno ih je usmjeravati na originalne ideje koje su jedinstvenog rješenja te da ih bude što više. Značajke kreativnosti se mogu podijeliti u četiri kategorije: stvaranje ideja, otvorenost i hrabrost za istraživanje ideja, produbljivanje ideja i slušanje svog unutarnjeg glasa (Treffinger i sur., 2002, prema Škrbina, 2013). Ono što želimo potaknuti kod djece je stvaranje što originalnijih ideja, produbljivanje ideja tako što će s potaknuti njihovo konvergentno i kritičko razmišljanje kroz evaluaciju i slične metode. No treba imati samopouzdanja da budemo što otvoreniji i hrabriji za iznošenje naših ideja i rješenja.

Djeca već od treće godine ulaze u svijet novih spoznaja, mašte i igre, a kako su sva djeca kreativna bića, njihova se kreativnost može još više poticati (Škrbina, 2013). Kod djece su važne tri značajke mišljenja koje imaju vezu s kreativnošću: osjetljivost na unutrašnje i vanjske podražaje; izostanak inhibicije i mogućnost potpune obuzetosti nekom aktivnošću (Bognar, 2005, prema Isenberg i Jalongo, 1997, prema Škrbina, 2013). Djeca koja navrše petu godinu života kreću u smjeru obrazovanja i sa sedam godina kreću u školski sustav. Mnogi autori navode kako se njihova kreativnost tada smanjuje za 40% (Grupas, 1995., McCormick i Plugge, 1997, prema Škrbina, 2013). Okolina se za djecu priprema tako da se u glavni plan stavlja učenje te preciznije i logično razmišljanje, a ne

igra. No za kreativnost nikada nije kasno, uvijek se može otkriti kreativni potencijal kojeg neka osoba može imati cijeli svoj život. Ne možemo svrstavati dječju kreativnost i kreativnost odraslih na isti nivo. Kreativnost odraslih se više ogleda na konačnom radu, dok se kod djece kreativnost prati kroz prirodan proces. Kreativnost nije nešto što se može naučiti; kreativnost se otkriva. Dijete nikad neće naučiti biti kreativno već će otkrivati kreativnost istraživanjem svijeta oko sebe, novim idejama i zamislima (Škrbina, 2013).

Djeci je potrebno osigurati uvjete za rad u raznim aktivnostima u kojima će se poticati njihovo kreativno razmišljanje i izražavanje. Sva djeca imaju prirodno urođenu kreativnost koju treba poticati i razvijati u odgojnom obrazovnom procesu. Cvetković Lay i Sekulić Majurec (2008) prema Jurčević Lozančić i Tot (2020) ističu kako se kreativnost smatra jednom od tri osnovne karakteristike nadarene osobe. Danas se kreativnost smatra jedinstvenim potencijalom svakog, a ne samo iznimnih pojedinaca. Poticanjem kreativnosti potičemo kreativni rad kod pojedinaca, a dječja je kreativnost nešto spontano te ju dijete izražava kroz svoju maštu. Razvoju kreativnosti najviše vremena se treba posvetiti upravo u ranoj dobi te je važno tada osigurati djeci aktivnosti u kojima će se moći slobodno izražavati te biti originalni i fleksibilni u pronalasku novih rješenja. Kreativnost nam ne daje samo mogućnost boljeg izražavanja, već i mogućnost bolje komunikacije. U djetetovom razvoju potrebno je pripremiti okruženje i strukturirane materijale za igru. Igra je upravo glavni izvor dječje kreativnosti, odnosno, kreativnog izražavanja (Jurčević Lozančić & Tot, 2020).

5. GLAZBOTERAPIJA U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Glazboterapija je jedno od područja unutar art-terapije. Postoji još terapija plesom i pokretom, simbolizacija tijelom, likovna ekspresija (crtanje, slikanje, kolaž, modeliranje), dramtizacija i psihodrama i biblioterapija. (Prstačić, 2006, prema Škrbina, 2013:59). Prvi naziv koji se koristio 1918. godine je muzikoterapija. Danas glazboterapija sadrži određene elemente: zvuk, ritam, melodija i harmonija. Pomoću glazboterapije možemo pozitivno utjecati na razvoj djeteta jer njenom primjenom možemo unaprijediti komunikacijske vještine, učenje, bolje snalaženje u prostoru i društvene odnose. Glazboterapija može biti bihevioralna, ona u kojoj je potrebno usredotočiti se na određeni problem u ponašanju i uz kvalitetan odabir tehnika i suradnju djeteta i odgajatelja zacrtati cilj koji će riješiti taj problem. Provodeći je možemo pozitivno utjecati na dijete tako da eliminiramo njegovo negativno ponašanje i pojačamo pozitivno ponašanje. Postoji još i psihoterapeutska glazbena terapija koja je usredotočena na to da pojedinac spozna sebe i svoje potrebe u prostoru. Posljednja skupina glazboterapije je edukacijska; ona se može provoditi u odgoju i obrazovanju i može pozitivno utjecati na djetetov cjelokupni razvoj. Važno je već od najranije dobi djecu upoznati s glazbom jer slušanjem glazbe utječemo na razvoj našeg mozga i ona potiče na izražavanje nesvjesnih pokreta (Vrbanić & Breitenfel, 2011).

Od davnina je zamijećena povezanost između glazbe i medicine. Nekoć su ljudi glazbom tjeroali zle duhove te ih je glazba umirivala. Danas se glazba sve više koristi u terapiji, tj., u nekim oblicima liječenja. Glazba ima velik utjecaj na kognitivne, emocionalne i tjelesne funkcije čovjeka, a pjevanje također opušta pojedinca. Glazboterapija može sadržavati kombinaciju sviranja instrumenata, pjevanja i plesanja (Škrbina, 2013).

Glazboterapija je proces kojem je cilj koristiti se zvukom i glazbom kako bi pojedinac mogao razviti svoju mentalnu, socijalnu i emocionalnu dobrobit (Bunt, 1994, prema Škrbina, 2013). Glazboterapija se može proučavati sa znanstvenog i terapeutskog stajališta. Sa znanstvenog stajališta fokus je na istraživanju zvukova srodnih čovjeku, a s terapeutskog stajališta glazboterapija je disciplina koja putem glazbe i pokreta pomaže pojedincu bolje funkcionirati. Cilj je glazbom uspostaviti kontakt s drugom osobom, a ne

učiti ga o teoriji glazbe. Glazboterapija se najviše koristi u terapiji boli, razvijanju komunikacije, kod depresije, kod osoba s oštećenjem mozga ili kod osoba s nekim poteškoćama u razvoju (Škrbina, 2013).

Ako smo napeti, glazbom izražavamo svoje osjećaje te u njoj tražimo opuštanje. Glazba je komunikacija te joj je potreban empatični slušatelj. Glazba nas spontano vodi kroz naša sjećanja i misli te prilikom slušanja glazbe izdvajamo mentalne slike iz naše prošlosti. Prvo što glazba radi jest da nas usmjerava na prisjećanje na prošlost, a zatim nas usmjerava da predvidimo budućnost. U samom procesu slušanja, stvaranja i izvođenja glazbe uvijek postoji kretnja između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Glazba utječe na naš živčani sustav i zato dolazi do naših reakcija, tj., pokreta tijelom. Za izvođenja pokreta na glazbu nije potrebna visoka inteligencija jer kada pustimo glazbu svi će prirodno izvoditi pokrete. Postoji odnos između glazbe i nesvjesnog te ako pojedinac sluša glazbu, u bliskom su mu kontaktu njegovo psihičko stanje i simbolički procesi. Na neki način, glazba će ubrzavati naš psihički rad, a glazboterapijom se aktivira naš nesvjesni um te vidimo naše mentalne slike. Osvješčujemo određene događaje iz prošlosti koje nikada ne bi osvješčivali bez utjecaja glazbe.

Glazba se smatra lijekom te se primjenjivala nakon Prvog i Drugog svjetskog rata. Naime, glazbu su tada svirali braniteljima koji su bili smješteni u bolnicama i koji su proživjeli jako velike traume u ratu. Njima j glazba bila spas. Glazboterapija se može povezati i s nekom drugom terapijom poput fizikalne terapije. Glazba je medij i koristi se kao terapijsko sredstvo u ljudskom ponašanju; ne možemo gledati na glazbu kao na negativan medij koji ima loš utjecaj, budući da glazba pruža pomoć, kontakt i komunikaciju (Degmečić i sur., 2005).

Degmečić i sur. (2005) ističu glavne funkcije glazboterapije: istražiti naše osjećaje, pozitivne promjene na naše raspoloženje i emocionalno stanje, osjećaj kontrole nad našim tijelom, pojačati svijesti o sebi i okolini u kojoj se nalazimo, naučiti se verbalno i neverbalno izražavati, razvijati sposobnost opuštanja, imati zdrave osjećaje i misli, naučiti riješiti problem, poboljšati koncentraciju, usvojiti pozitivne oblike ponašanja, riješiti sukob i jačati vršnjački i obiteljski odnos. Glazboterapijom terapeuti djeluju ne tjelesno zdravlje, socijalno funkcioniranje i komunikacijske sposobnosti pojedinca. Od

djece pa do odraslih, glazboterapija je idealna kako bi pomogla pojedincima s poteškoćama u razvoju ili učenju. Ako pojedinac nema neku poteškoću u razvoju, glazbu može koristiti za smanjenje frustracije i slične probleme. Može se svirati neki instrument ili aktivno slušati određenu glazbu koja smiruje i opušta. Također, glazba se može koristiti i u tjelesnom vježbanju što može imati jako pozitivan utjecaj na svakog pojedinca.

Glazboterapija nije namijenjena samo za djecu s teškoćama u razvoju - ona se može koristiti i s djecom urednog razvoja. Sama svrha glazboterapije nije samo učiti djecu o glazbi već i pružiti komunikaciju kojom ćemo pomoći djetetu ojačati u vlastitim sposobnostima. Djeca će imati bolje mentalno, fizičko, socijalno i emocionalno zdravlje (Metić i Svalina, 2020, prema, Svalina, 2009., 145). Glazboterapija se može podijeliti u dvije skupine: aktivna i receptivna terapija. U prvoj skupini djeca, uzmimo za primjer, pjevaju ili se kreću, a u drugoj skupini djeca doživljavaju glazbu slušanjem (Metić i Svalina, 2020, prema, Bruscia, 1998; Svalina, 2009; Škrbina, 2013).

5.1. Orffova metoda glazboterapije kod djece

Orffova metoda dobila je ime po Carl Orffu, njemačkom skladatelju. Škrbina (2013) govori kako njegova koncepcija kreće od toga da djeca sudjeluju u glazbenim aktivnostima sa željom za sudjelovanjem, a ne željom za natjecanjem. Glazbena sredstva u Orff metodi glazboterapije su: pokret, ritam, ples, pjevanje, sviranje na instrumentima te mimika, geste i govornik. Ritam možemo izdvojiti kao važnije sredstvo jer ga možemo povezati i s drugim područjima. Ritam možemo naslikati ili nacrtati, on nas prati svaki dan u našim životima. Pronalazimo ga pri otkucaju srca ili pri udisaju i izdisaju.

Skladatelj Carl Orff naglasak stavlja na to kako glazbu treba učiti na aktivan i kreativan način. Njegova polazna točka je ritam koji se može improvizirati udaraljka. Preporučuje se sviranje Orff instrumentom tijekom glazbenih aktivnosti koje može pomoći djeci da se opuste, unaprijediti njihovu koordinaciju te razviju taktilni osjet. U njegov glazbenoj terapiji djecu se potiče na međusobnu improvizaciju u aktivnostima s glazbom. Te aktivnosti su ritam, pokret, zvuk i melodija (Metić i Svalina, 2020 prema, Bruscia, 1998).

Dječji pokret uz glazbu može nam otkriti puno toga - od toga kako se dijete osjeća, pa sve do toga ima li dijete ritma te kako taj ritam estetski izgleda. Uz slušanje glazbe djeca mogu stvarati motoričke asocijacije i time povezati da je glazba poput, na primjer, plesa (Rojko, 1996, prema Škrbina, 2013). Sve ovisi o odabiru glazbe za djecu, slušamo li lagane ili spore pjesme; kakav tip glazbe slušamo, vjerojatnije je da će takve pokrete djeca i izvoditi, a ako slušamo neke brže pjesme djeca mogu trčati, skakati i kretati se cijelim tijelom. Cilj Orff glazboterapije je poticati kreativnost, razigranost i spontanost kod djece. Ona se može izvoditi individualno ili grupno te se koristi improvizacija (Škrbina, 2013).

Škrbina (2013) prema Seashore (1938) navodi tri teorije ritma i njihovu ulogu.

Prva je *instinktivna teorija* ritma koju autor smatra urođenom i uz koju pojedinac jednostavno reagira na ritam. Ritam pomaže djece razvijati percepciju, pamćenje i ravnotežu te utječe na tjelesne procese. Tako se djeca tijekom plesa ili slušanja glazbe uče uhvatiti ritam pravilnog disanja što ujedno spada u psihomotorni razvoj djeteta (Maletić, 1983, prema Škrbina, 2013). Važno je vježbati upjevanje i vježbe disanja s djecom.

Druga teorija ritma je *fiziološka*. Ona je fokusirana na fiziološke procese u našem organizmu, na otkucaje srca, disanje itd. Zato kada slušamo neku glazbu, ako ona ima sporiji ritam od naših otkucaja srca, može nam postati poprilično dosadna. Nasuprot tome, glazbu s bržim pulsom smatramo boljom i življom. Ritam se ne mora nužno povezati samo s glazbom -on se može povezati i s nekom aktivnošću poput ljuljanja djeteta na ljuljački. Ritam ljuljanja ovisi o tome hoće li glazba imati umirujući ritam ili ne.

Treća teorija ritma je *motorička*. U sklopu te teorije se objašnjava kako ritam utječe na mišiće tijela. Djeca ne koriste samo svoje tijelo i pokrete - djeca koriste i pokrete ruku tijekom sviranja instrumenta. Ona razvijaju taktilne, akustičke i prostorne osjetilne percepcije te koordinaciju. Odgajatelji trebaju ponuditi djeci više instrumenata kao poticaj jer možda neko dijete ne želi svirati određeni instrument.

5.2. Primjena glazbene psiho-drame kod djece

Škrbina (2013) govori kako je glazbena psiho-drama pristup kojeg je razvio Moreno (1980;1984). U njoj se koristi improvizacija te je njen cilj kod pojedinca razviti spontanost i kreativnost. U psiho-drami dolazi do integracije s raznim drugim područjima kao što su umjetnost, drama, glazba i ples. Upravo kombinacija psiho-drame i glazbe daje glazbenu psiho-dramu koja pruža glazbenu improvizaciju i imaginaciju. Obje metode pružaju pojedincu aktivno sudjeluje putem glazboterapije s više izražavanja emocija, dok putem psiho-drame pojedinci preuzimaju uloge. Glazbena psiho-drama djetetu pruža odabir hoće li se izražavati verbalno ili glazbeno. Može doći do bogaćenje vokabulara i razvoja komunikacije, a potiče se i na spontano izražavanje vlastitih osjećaja.

Po Morenu (1999), glazbena psiho-drama ima određene tehnike. Jedna od tehnika je zamjena uloga gdje se obje strane mogu staviti u „tuđu kožu“ kako bi dobile novi uvid u problem i njegovo rješavanje. Zatim, glazbeni dijalog je izvrstan za jačanje komunikacije. Mogu se koristiti i instrumenti uz čiju pomoć saznajemo kako se tko osjeća. Također još postoje i glazbeni zaključci u kojima pojedinac završava odnos na neki način - to može biti zagrljaj, dodir ili improvizacija na instrumentu. I za kraj, jedna od tehnika je glazbeno izražavanje. Ono je učinkovitije od verbalnog izražavanja jer glazbom bez riječi oslikavamo ponašanje pojedinca.

5.3. Primjena kreativne glazboterapije u radu s djecom s teškoćama

Kreativna glazboterapija se naziva i Nordoff-Robbinsova metoda glazboterapije. Nordoff i Robbins su je razvili zajedničkim radom: Nordoff je bio pijanist i američki skladatelj, a Robbins je bio učitelj djece s posebnim potrebama. Kreativna glazboterapija je prvobitno namijenjena za djecu s teškoćama u razvoju. Njena glavna uloga je pomoći djetetu poboljšati verbalno izražavanje te komunikaciju s drugima te razviti samoizražavanje i kreativnost. Kada se koristi kreativna glazboterapija, tada promatramo dijete kao biće koje ima dušu i tijelo i stalno je u razvoju. Kreativno izražavanje može imati veliku terapijsku ulogu, a Nordoff i Robbins smatraju kako svaki pojedinac ima urođen osjećaj za glazbu, pa tako i djeca s teškoćama u razvoju (Škrbina, 2013).

Škrbina (2013) prema Svalina (2009) navodi kako se najviše koristi upravo glazbena improvizacija. Djeci se njome poboljšava interakcija s osobom s kojom provodi glazboterapiju, a s njome se ostvaruje i bolja komunikacija putem glazbe. Howat (1995) piše kako je poželjno bilježiti kraj terapije. On se može bilježiti slikovno i zvukovno, a dokumentiranje je važno kako bi se mogli sjećanjem vratiti u tu situaciju i zatim ju analizirati. U sklopu terapije pojedinac može koristiti pjevanje i sviranje, a ako je u grupi onda razne udaraljke.

Nikako ne smijemo zaboraviti na odnos glazbe i umjetnosti. Glazboterapija je povezana s umjetnošću i više nego mi to znamo. Važno je pripremiti okruženje s kojim se utječe na raspoloženje i komunikaciju - time se pružaju dobri uvjeti za provođenje aktivnosti uz glazboterapiju. Bitni su i dekor sobe, osvjetljenje i određene slike na zidovima. Na terapeutu je kako će pripremiti prostor, hoće li biti više uređen minimalistički ili nakrcan stolicama. Moramo imati na umu pripremiti prostor tako da ima dovoljno mjesta za kretanje u prostoriji, a važni su i raspored i estetski odabir. Ponekad je dobro prepustiti pojedincu da pomogne birati žanr glazbe i estetski izgled prostora (Degmečić, Požgain i Filaković, 2005).

Glazboterapija pomaže djeci koja zaostaju u rastu i razvoju. U jednom istraživanju Duff i Fuller (2001) prema Groß, Linden i Ostermann (2010) otkrivaju kako je upotreba glazboterapije kod djece s poteškoćama u razvoju tijekom osam tjedana, rezultirala boljim ponašanje djece, oponašanjem i vokalizacijom. Kim i sur. (2008) prema Groß i sur. (2010) pokazali su kako dobar utjecaj glazboterapija ima i na djecu autističkog poremećaja spektra. Glazboterapija pomaže pri razvoju govora i kognitivnih sposobnosti, a ima i velik utjecaj na samosvijest i emocionalno izražavanje djece. Na početku terapije je moguće da djeca imaju poteškoća s usmjeravanjem pažnje te koordinacijom na aktivnost, no tijekom glazbene terapije većini djeci se poveća koncentracija. Kreativna glazbena terapija djelovat će na pojedinca i njegove komunikacijske vještine, a u određenom prostoru može utjecati i na razvoj osjetila. Dijete će kroz glazboterapiju jačati kognitivne sposobnosti, bolje integrirano razmišljati te otkriti svoje skrivene potencijale.

6. INTEGRACIJA GLAZBE I ART-TERAPIJE

Kako bi dijete pravilno razvilo, potrebno je integrirano djelovati na cjelokupan djetetov razvoj te poštivati djetetova prava, individualan rast i razvoj te njihove potrebe. Poželjno je osigurati stimulativno fizičko i socijalno okruženje koje se organizira prema individualnim potrebama djeteta, obogatiti djecu poticajnim materijalima i omogućiti bogate socijalne odnose između djece različite dobi i između djece i odraslih (Petrovič-Sočo, 2007).

Art-terapija najčešće koristi umjetničke elemente kao što su glazba, crtanje ili korištenje likovnih materijala. Takav pristup omogućuje da se dijete krene izražavati samostalno i uz pomoć grupe djece. Važno je integrirati različite medije pa se tako likovno izražavanje uz glazbu smatra jednim od najstarijih medija u našoj komunikaciji (Škrbina, 2013).

Razne kulture su kroz povijest pridavale važnost glazbi te isticale kako glazba kako ima ljekovita svojstva. Na glazbu se promatralo kao na lijek za mentalne i tjelesne bolesti, a pjevanje i slušanje glazbe smatralo se važnim jer ono vraća zdrav duh i održava um i tijelo zdravim (Dragulin, 2009, prema Coroiu, 2015). Integracija glazbe i art-terapije ima bitnu ulogu u razvoju pojedinca. Suvremeno okruženje u obrazovanju je i dalje usmjereno na promicanje tjelesnog i mentalnog zdravlja kod djece, a integracija ta dva područja ima značajnu ulogu za djecu s teškoćama u razvoju. Bitna je i okolina u kojoj će se dijete nalaziti; okolina se priprema ovisno o djetetovoj dobi, njegovim interesima i mogućnostima. U odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi valja promicati ne samo kvantitativni pristup učenju, već fokusirati se i na dušu, tijelo i um djeteta. Time se potiče moralni odgoj i jača se njihov emocionalni razvoj. Kroz glazbu i art-terapiju, što uključuje i glazboterapiju, mogu se organizirati razne radionice za djecu koje će imati terapijske ciljeve. I glazba i art-terapiju pružaju i djeci s teškoćama u razvoju i djeci urednog razvoja mogućnost poboljšanja komunikacijskih vještina i emocionalnog izražavanja. Glazba se može integrirati s likovnom umjetnošću, što je dokazano studijom slučaja specijalizirane praktične nastave koju su izvodili studenti poslijediplomskog studija Sveučilišta Transilvania u Brasovu. U toj su studiji sudjelovala djece od osme do jedanaeste godine života, u trajanju od tri mjeseca. Djeca koja su bila mlađa od sedam godina, izražavala su stilske karakteristike Chopinove i Bachove umjetnosti. Djeca su se

slobodno izražavala, improvizirala, te na prvom crtežu vidimo predstavljeno more i glazbu Chopina (*slika 1*), a na drugome crtežu je pokazan dvorac i ilustracija Bachove glazbe. Boje crteža predstavljaju njihovo duhovno stanje tijekom audicije. Na prvoj slici možemo vidjeti razne boje, dok na drugoj (*slika 2*) boje dosta tamne. U jednom drugom istraživačkom projektu sudjelovala su djeca s hiperkinetičkim sindromom i djeca s usporenim mentalnim razvojem. Nakon devet mjeseci sudjelovanja u projektu s glazbom, četvero djece starosti od pet do osam godina počelo je slušati glazbu kao osnovu za druge aktivnosti kao što su učenje, igranje, socijalno ponašanje i pažnja (Coroiu, 2015).

Slika 1. Crtež djeteta koji je sudjelovao u glazboterapiji

Izvor: Coroiu, 2015.

Slika 2. Crtež djeteta koji je sudjelovao u glazboterapiji

Izvor: Coroiu, 2015.

6.1. Utjecaj glazbe i art-terapije na dijete

Brđanović (2013) u svom radu navodi stavove o umjetnosti američkog teoretičara obrazovanja Elliota W. Eisnera. Ti stavovi govore o tome kako djeca kroz umjetnost uče bolje procjenjivati druge, divergentno razmišljati, rješavati probleme i izražavati svoje osjećaje.

Škrbina (2013) spominje Kramer (1958) koja pridaje veliku važnost likovnim aktivnostima. Ona smatra kako uz pomoć umjetnosti možemo smanjiti agresiju i nemir kod pojedinca. Zato je poželjno koristiti umjetničko izražavanje kod djece, bilo glazbeno ili likovno, jer njime možemo smanjiti frustraciju. Dijete se kroz pokret može emocionalno izraziti - pokreti se mogu izvoditi i na papiru pokretom ruku, a djetetu možemo reći da se likovno izrazi nakon poslušane skladbe.

Aktivnosti u kojima se koristi likovno izražavanje idealne su za djecu predškolske dobi. Umjetnost ima pozitivan utjecaj na dijete i njegov razvoj te će dijete s njome jačati svoje emocionalno izražavanje i motivaciju te će razvijati osjećaj kreativnosti (Miletic i Vukicevic, 2013).

Art-terapijom djeca mogu očuvati mentalno zdravlje te je korisna u radu s djecom koja imaju poteškoće u razvoju. Kao terapija, ona pruža djeci slobodno likovno izražavanje i potiče razvoj njihove kreativnosti. Djeci se pruža mogućnost verbalnog i neverbalnog izražavanja svojih osjećaja, a kroz likovno izražavanja djeca se mogu i emocionalno oporaviti (Parać, Ursić, Pivac, Pavlović, Ključević i Grbić, 2018).

Sama umjetnost ima bitnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece. Glazbena i likovna umjetnosti kod djece razvijaju kreativno mišljenje.

„Kreativno mišljenje podrazumijeva fleksibilnost mišljenja, inventivnost, sklonost k istraživanju, sposobnost da se postavljeni problem riješi na nov originalan način, a bit ovakvog mišljenja jest istraživački pristup.“ (Miočić, 2012:74).

Umjetnošću djecu potičemo na kritičko i estetsko promišljanje. Glazbom također možemo pobuditi osjećaje u djetetu te se pravilnim izborom glazbe može stvoriti pozitivno ozračje unutar neke skupine u odgojnoj-obrazovnoj ustanovi (Miočić, 2012).

6.2. Uloga odgajatelja u integraciji glazbe i art-terapije

Najveću ulogu u okruženju djece ima odgajatelj koji im pruža stjecanje novih doživljaja i iskustva. Dijete će se osjećati emocionalno sigurno ako odgajatelj stvara pozitivan odnos s djecom (Petrović-Sočo, 2007). Važno je da odgajatelj stvara poticajnu okolinu za dijete i pruža poticaje vezane za aktualnu temu.

Odgajatelj bi trebao u prvi plan stavljati odnose među djecom, ono što djeluje na djecu, na njihov rast i razvoj, učenje i stvaranja vlastite osobnosti (Petrović-Sočo, 2009). Odgajatelji su oni koji trebaju biti otvoreni i prihvatiti te poticati promjene u odgoju i obrazovanju.

Važno je uvažavati različitosti među djecom i individualni razvoj jer isto objašnjenje za neku aktivnost svako dijete može drugačije razumjeti (Škrbina, 2013).

Petrović-Sočo (2009) govori o tome koliko je važno izgrađivanje kvalitetnog institucijskoga konteksta u kojem se kurikulum realizira, mijenja i usavršava. Neke stvari su bile prihvatljive prije deset godina, no danas nisu i iz tog toga razloga je važno i potrebno stalno propitkivati kurikulum kako bi se uvele kvalitetne promjene. Kurikulum ne bi trebao imati samo primarnu zadaću "poučavanja", već bi u prvi plan trebao stavljati individualne potrebe djeteta, njegova prava te integraciju različitih područja znanja.

Da bi se stvorilo ugodno i pozitivno okruženje za djecu, odgajatelj treba kreirati ugodnu atmosferu u skupini, treba biti miran, vedar i zračiti toplinom (Petrović-Sočo, 2007). Odgajatelj može stvoriti ugodnu atmosferu i biranjem sadržaja koji je povezan s glazbom i likovnom umjetnošću. Glazba i likovno izražavanje djece mogu stvoriti smirujuću atmosferu u skupini; naime, glazba je sama po sebi terapija i može se integrirati s likovnom umjetnošću.

Dječja kreativnost nije uvjetovana samo urođenim sposobnostima; veliku ulogu ima i djetetova okolina. Odgajatelj može imati izravan utjecaj na motivaciju djeteta uz korištenje neke metode u radu. Za razliku od nekih drugih aktivnosti, u glazbi i likovnoj umjetnosti važno je imati raznolike načine uz koje odgajatelj potiče motivaciju kod djece. Važno je imati kreativan pristup te glazbu koristiti za stvaranje vizualne umjetnosti i obratno (Miletić, i Vukicević, 2013).

Kako bi odgajatelji integrirali glazbu i art-terapiju s bilo kojim drugim područjem, potrebno je vladati općim glazbenim kompetencijama. Miočić (2012) prema Vizek Vidović (2009) navodi opće glazbene kompetencije na predškolskim studijima: temeljno poznavanje glazbene umjetnosti, sposobnost organizacije i planiranja samostalnog učenja u glazbi i kroz glazbu, stjecanje glazbene spoznaje, kapacitet za pamćenje i građenje nove ideje i razvijanje glazbeno-istraživačke vještine. Zatim navodi opće interpersonalne glazbene kompetencije: demonstracija, odlučnost, sklonost prema timskom radu, kontinuirano vrednovanje djece i samoga sebe, uvažavanje međusobnih različitosti i interesa i poštivanje svakog djeteta i njegovih želja. Što se tiče specifičnih glazbenih kompetencija navodi: poznavati, razumjeti, razvijati komunikaciju s djecom, integrirati s razvojnim područjem kao što je kineziologija, istraživačko spoznati, likovnost i jezična komunikacijska te razvijati partnerske odnose.

Važno je da odgajatelj svakodnevno koristi glazbu u svom radu kako bi djeca bila okružena njome. Ono što već znamo je da glazba potiče kreativnost kod djece, a kroz pjevanje djeca mogu naučiti kako se međusobno poštivati (Kolić, 2019, prema Majsec Vrbanić, 2008).

Kako će odgajatelj predstaviti djeci umjetnost u velikoj mjeri ovisi o njegovim interesima. Ako ima ostvaren pozitivan odnos s umjetnošću, velika je vjerojatnost da će provoditi takve aktivnosti i u odgojnoj-obrazovnoj ustanovi. Isto vrijedi i u obratnom smjeru – ako odgajatelj ima negativno iskustvo, takvih aktivnosti će vjerojatno biti manje. Odgajatelj može djeci predstaviti umjetnost kroz različite oblike - to mogu biti ples, drama, vizualna umjetnost itd. Kada odgajatelj u svoj rad s djecom uključi razne oblike umjetnosti, uvelike će olakšati dječji kreativni i emocionalni razvoj te razvoj sposobnosti kao što su motivacija, socijalne vještine, empatija i motorika (Bacilija Sušić i Županić Benić, 2018, prema, Bleed, 2005; Hallam, 2010). Sasvim je normalno ako neki odgajatelji koji su osobno zainteresirani za vizualne aktivnosti takve aktivnosti provode više – jednako je i s odgajateljima zainteresiranim za glazbene aktivnosti s djecom. Tijekom različitih aktivnosti, važno je da odgajatelj pripremi sve, potiče i motivira djecu u poticajnom okruženju (Bacilija Sušić i Županić Benić, 2018).

6.3. Primjena glazbe kroz likovno stvaralaštvo djece

„Provođenjem glazbenih aktivnosti kroz likovno stvaralaštvo otvaramo put prema dječjem osobnom doživljaju ,odnosno omogućujemo da dijete postane subjektom stvaranja. Dječji likovni izričaj mora biti rezultat njegovog samostalnog doživljaja i kreativnog čina.“ (Grubušić, 2019, prema Kušćević, 2000:21).

Koristeći glazbu djecu upoznajemo s ritmom, dinamikom, tempom i melodijom (Grubušić, 2019, prema Majsec-Vrbanić, 2008). Kada djecu upoznamo s glazbenim elementima, možemo integrirati glazbene elemente i likovno izražavanje. Djeci se pušta određena glazba s ritmom i djeca uz ritam povlače linije na papiru, što je izvrsna aktivnost u kojoj djeca mogu vježbati svoju motoriku, koncentraciju i strpljivost. Sama glazba potiče maštu kod djece, a linije koje djeca povlače na papiru mogu ići u bilo kojem smjeru, mogu biti različitih boja te mogu biti rijetke ili guste.

Na temelju provedenog projekta Grubušić (2019) se fokusira na poticanje djece na izražavanje primarno kroz glazbene aktivnosti, a zatim i kroz likovne aktivnosti. Kroz istraživačke aktivnosti u kojima su djeca bila o doticaju i s glazbenim instrumentima i likovnim tehnikama, spoj tih aktivnosti kasnije potiče izražavanje emocija kod djece i potiče njihovu maštu tijekom likovnog izražavanja. Nakon što su djeca listala slikovnice koje su sadržavale temu o glazbi i instrumentima, izrazila su velik interes za same instrumente i razgovor o njima. Kasnije su djeca proizvodila zvuk određenih instrumenata te su nastavila sudjelovati u drugim glazbenim aktivnostima i gledali su glazbenu predstavu o instrumentima. Nakon čitanja slikovnice *Kvartet u F-duru*, doživljaji djece su bili predivni - osjećala su se kao da su na moru ili da lebde. Nakon slušanja skladbe u kojoj prvo ide spori pa zatim brzi tempo, kod djece su se javljali osjećaji kao da trče po planini. Došli su do zaključka također da je mijenjanje tempa izazivalo nemir kod djece. Nakon što su djeca sudjelovala u raznim glazbenim aktivnostima, upoznala su se i s ponekim pravim instrumentom te su ih imali priliku opipati. Na kraju je slijedilo likovno izražavanje djece nakon glazbe kao poticaja. Na temelju onoga što su djeca čula prenose svoje osjećaje i misli na papir. Slušanjem nešto sporije skladbe slijede nježni pokreti kistom te djeca koriste hladne i tople boje (*slika 3*). Djeca slikaju klavirske tipke i motive cvijeća, srca, leptira i slično. Jedna djevojčica je prenijela doživljaj sviranja klavira te je

koristila razne kružne pokrete (*slika 4*). Nakon slušanje skladbe bržeg tempa djeca su koristila različit izbor boja. Jedan dječak je nacrtao avionsku nesreću (*slika 5*), no dječjih radova je bilo predivnih i potaknutih upravo glazbom.

Slika 3. Likovno izražavanje djece potaknuto glazbom sporijeg tempa

Izvor: Grubušić, 2019.

Slika 4. „Sviranje klavira“

Izvor: Grubušić, 2019.

Slika 5. „Avionska nesreća“

Izvor: Grubušić, 2019.

7. ZAKLJUČAK

Danas se djeca prepoznaju kao aktivni sudionici koji se razvijaju i uče. Bitnu ulogu u razvitku djece imaju odgajatelji te je u njihovom radu kreativnost važan faktor za razvitak djece. A kreativnost uključuje i glazbu kao poseban oblik apstraktnog razmišljanja koji potiče na kreativno izražavanje. Kroz glazbu djeca uče izvoditi pokrete tijelom koji se mogu izvoditi na neku pjesmu, na zvuk ili ton.

Kada djecu učimo glazbi kao mediju, postat će sve bolji u improvizaciji pokreta, a s glazbom utječemo na emocionalni, fizički, kognitivni i spoznajni razvoj djeteta. S njome se utječe na raspoloženje djece, a ona može imati i umirujuću svrhu s ciljem da uspava dijete. Djeca uz pomoć glazbe i pokreta spoznaju prostor u kojem se nalaze; može ih se potaknuti na divergentno razmišljanje i prevladavanje mogućih prepreka u prostoru, a slušanjem razvijaju koncentraciju i pažnju.

Kako glazba može poticati maštu i kreativnost, glazboterapija je područje koje pozitivno utječe na razvoj djece. S ovom vrstom terapije utječe se na djetetove komunikacijske vještine, na učenje, bolje snalaženje u prostoru i na društvene odnose. Ona može biti bihevioralna, što znači se djetetovo negativno ponašanje smanjuje ili eliminira, a pozitivno ponašanje jača. Kreativna terapija kod djece može smanjiti stres ili frustraciju.

Djeci se kroz glazbu pruža mogućnost neverbalnog izražavanja uz snažne emocionalne reakcije. Umjetnošću ćemo potaknuti djetetovo kritičko i estetsko promišljanje, a glazbom dobivamo bolji uvid u emocionalni svijet djeteta te ona ima posebni utjecaj na djecu s teškoćama u razvoju.

Živimo u svijetu brzih i dinamičnih promjena u kojem bitnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi nemaju samo roditelji već i odgajatelji. Djeca iziskuju puno prilagodbe njihovim interesima i ako im se nudi dovoljno različitih instrumenata i aktivnosti koje se mogu integrirati s glazbom, tada će razvitak djeteta biti kvalitetniji. Utjecaj na interes djece i njihov odabir glazbe uvelike ima i okolina u kojoj se nalazi, a djeci ne treba nametati glazbeni ukus već treba zajedno s njima otkrivati njihove glazbene interese. Ne smijemo zaboraviti pravu terapijsku svrhu glazbe i koliko ona može djeci pomoći opustiti se u današnjem svijetu užurbanosti i stresnog okruženja.

Literatura

1. Alavinezhad, R., Mousavi, M. & Sohrabi, N. (2014). Effects of Art Therapy on Anger and Self-esteem in Aggressive Children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 113, 11-117. Dostupno na: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.nsk.hr/science/article/pii/S1877042814000172>
2. Bacilija Sušić, B. i Županić Benić, M. (2018). Glazbeni i likovni senzibilitet odgojitelja kao temelj poticanja dječjeg stvaralačkog izraza. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (sp.ed.3), 93-105. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=326871
3. Coroiu, P-M., (2015). The Role of Art and Music Therapy Techniques in the Educational System of Children with Special Problems. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 187, 277-282. Dostupno na: <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.nsk.hr/science/article/pii/S1877042815018455#!>
4. Brđanović, D. (2013). Glazba u 21. stoljeću – između dokolice i kiča. *Časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 6 (1), 89-100. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?id_clanak_jezik=145126&show=clanak
5. Degmečić, D., Požgain, I. & Filaković, P. (2005). Glazba kao terapija. *International review of the aesthetics and sociology of music*, 36 (2), 287-300. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=68000
6. Groß, W., Linden, U. i Ostermann, T. (2010). Effects of music therapy in the treatment of children with delayed speech development - results of a pilot study. *BMC Complementary and Alternative Medicine*, 39. Dostupno na: <https://link-springer-com.ezproxy.nsk.hr/article/10.1186/1472-6882-10-39>
7. Grubišić, A. (2019). *Glazba kao poticaj dječjem likovnom stvaralaštvu*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A1486/datastream/PDF/view>
8. Herljević, L. & Posokhova., (2007). *Govor, ritam, pokret*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
9. Kolić, T. (2019). *Utjecaj glazbe na cjeloviti razvoj predškolskog djeteta*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufri%3A508/datastream/PDF/view>

10. Koprek, M. (2020). *Utjecaj glazbe na dječje likovno stvaralaštvo*. Diplomski rad. Čakovec: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: https://www.pmf.unizg.hr/_download/repository/Pravila_za_pisanje_diplomskih_radova.pdf
11. Jurčević Lozančić, A. & Tot, D. (2020). Kreativnost i stvaralaštvo u kurikulumu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 22 (sp.ed.1), 25-34. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=360797
12. Miočić, M. (2012). KULTURA PREDŠKOLSKE USTANOVE U SVJETLU GLAZBENIH KOMPETENCIJA ODGOJITELJA. *Magistra Iadertina*, 7 (1), 73-87. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/99893>
13. Miletic, N. & Vukicevic, N. (2013). Children's creative work – a comparative approach to teaching visual art and music. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 93, 1966-1970. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com.ezproxy.nsk.hr/science/article/pii/S1877042813035945>
14. Meixner, J. J. (2018). *Glazba kao lijek*. Samoterapija zvucima koji liječe. Piano medicina
15. Metić, M. & Svalina, V. (2020). Mogućnost primjene elemenata glazboterapije u nastavi glazbe. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 27 (1), 149-173. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=354566
16. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.
17. Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 159 (1), 139-158. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/202779>
18. Petrović-Sočo, B. (2007). Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje – holistički pristup. Zagreb: Mali profesor
19. Petrović-Sočo, B. (2009). Međuovisnost kurikuluma i institucijskog konteksta. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 185-196. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/656484>

20. Parać, Z., Ursić, J., Pivac, D., Pavlović, Ž., Ključević, Ž. & Grbić, M. (2013). „Poveži se bojom, približi se slikom“ – art - terapija u funkciji zaštite i unaprjeđenja mentalnog zdravlja djece i mladih s teškoćama u razvoju. *Hrvatska Revija za Rehabilitacijska Istraživanja*, 54, 152-161. Pretraživanje internetom: 27.5.2021. Dostupno na: <https://www.proquest.com/openview/51ddb120583e2e717a5dc1f3d329e47b/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2027548>
21. Škrbina, D. (2013). Art terapija i kreativnost. Multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji. Veble commerce
22. Torppa, R. i Huotilainen, M. (2019). Why and how music can be used to rehabilitate and develop speech and language skills in hearing-impaired children. *Hearing Research*, 380, 108-122. Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378595518301783>
23. Šmit, M.B. (2001). *Glazbom do govora*. Naklada haid. Zagreb
24. Vrbanić Majsec, V. & Breitfeld, D. (2011). *Muzikoterapija*. Pomozimo si glazbom. Music play: Zagreb
25. Živković, M. (2015). *Dječja glazbena kreativnost u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. Završni rad. Petrinja: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A14/datastream/PDF/view>
26. Žakić, K. (2016). *Kreativnost u nastavi glazbene kulture*. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku. Dostupno na: <https://repositorij.uaos.unios.hr/islandora/object/uaos%3A218/datastream/PDF/view>